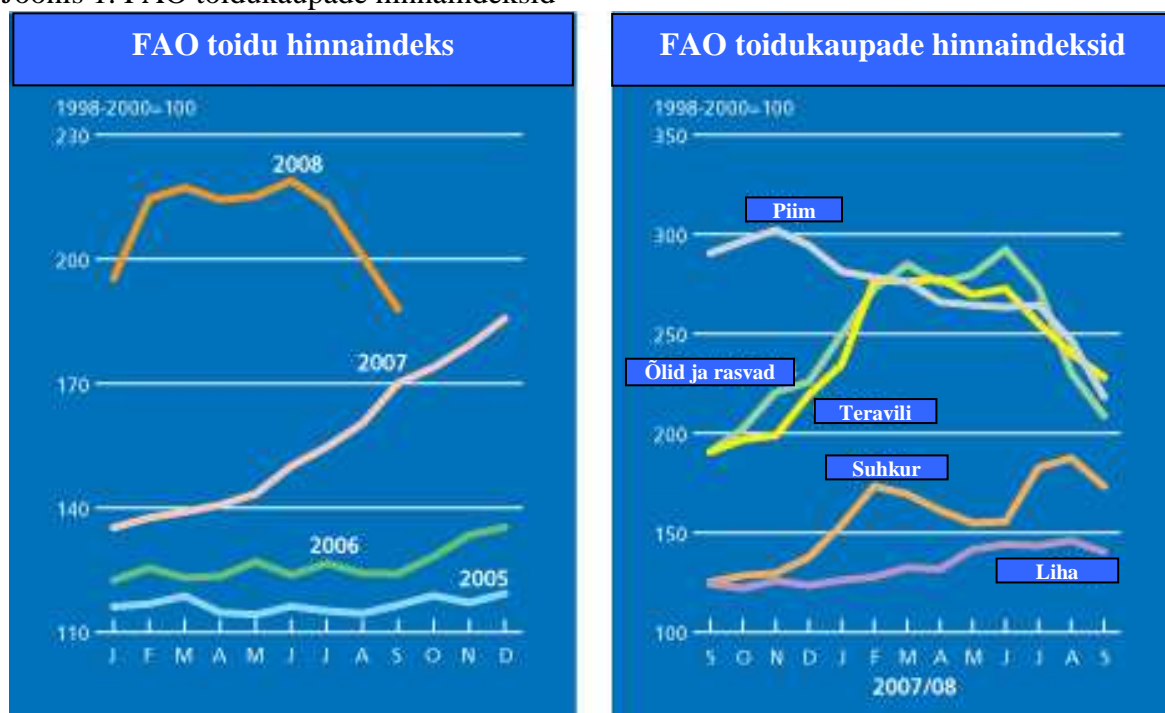

ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) hinnang olukorrale toiduga varustatuse osas maailmas¹ 2008. aasta

Maailmas on 6,5 miljardit inimest, neist ligi 1 miljard nälgib. Näljahäda teravnes 2007. aastal koos toiduainete hinnatõusuga, 2008. aastal hinnad küll langesid, kuid toidukriisile see leevendust ei toonud, pigem vastupidi. Hinnalangust ei põhjustanud mitte pakkumise (tootmise) kasv, vaid majandusraskustest tingitud nõudluse vähenemine. Seda kinnitab peaaegu kõigi toidukaupade samaaegne hinnalangus paralleelselt globaalse majanduslangusega.

Joonis 1. FAO toidukaupade hinnaindeksid

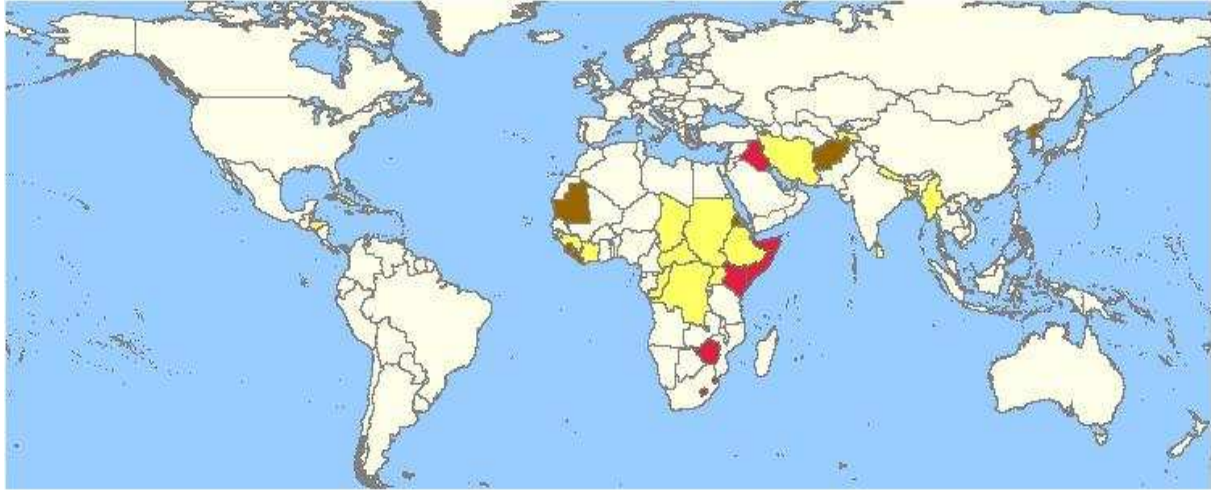
Allikas: FAO

Praegust ülemaailmset finantskriisi hindavad rahvusvahelise valuutafondi (IMFi) analüütikud kõige ohtlikumaks peale 1930. aasta kriisi. Langevad hinnad ei peegelda mitte olukorra paranemist, nagu võiks arvata, vaid pigem vaesuse süvenemist. Odavamad toidukaupade hinnad tarbijatele ei kompenseeri nende üldist sissetulekute vähenemist. Ebakindlus tuleviku ees ja hindade suur kõikumine mõjutavad omakorda farmereid külviplaanide tegemisel konservatiivsusele ja pidurdavad tootmise kasvu. Samuti tähendavad farmeritele odavad toiduhinnad keskpikas perspektiivis investeeringute edasilükkamist, mis oleks aga vajalikud toiduga varustatuse tagamiseks. Hinnalangusest ohtlikumaks peetakse finantskriisiga kaasnevat takistust krediidi saamiseks. Samas võib finantskriis alandada ka tootmiseks vajalike sisendite (energia, väetiste jne) hinda, kuigi tõenäoliselt ei lange nende hinnad samas tempos väljundi (toidu) hindadega. Netoefekt farmeri jaoks sõltub sisendite ja väljundite hindade kohanemise kiirusest.

¹ *Crop Prospects and Food Situation, No. 1, February 09; Food Outlook, November 2008*

FAO hinnangul kannatab toidukriisis 32 riiki, kes vajavad ka välist abi. Kriisi põhjused peituvad nii vaesuses, konfliktikolletes kui ka ebasoodsates ilmastikuoludes.

Joonis 2. Toidupuuduse all kannatavad riigid maailmas

■ Toidu tootmise ja varude nappus² ■ Laiulatuslik toidule ligipääsu piiratus³ ■ Tõsine lokaalne ebakindlus toiduga varustatuses⁴

Allikas: FAO

Globaalsed põllumajandustoodangu trendid näitavad, et toodangu maht ei suuda nõudluse kasvuga sammu pidada. Aastaks 2050 prognoositakse inimeste arvuks maailmas juba üle 9 miljardi. Eelduste kohaselt elab enamuse lisanduvatest inimestest linnades, maaelanikkond väheneb ja seega on vaja farmerite produktiivsust märkimisväärselt suurendada. FAO kutsub üles investeerima aastas 30 miljardit USA dollarit arengumaade (keda rahvastiku juurdekasv ja toidukriis kõige rängemalt mõjutab) põllumajandusse, et kasvatada aastaks 2050 nende põllumajandustoodang kahekordseks ja sellega tagada ka inimeste toiduga varustatus. Arenguriikide toidu toodangu kasvu võimaliku allikana näeb FAO ennekõike väikeste majapidamise produktiivsuse kasvu, seetõttu on plaanis toetada just nende investeeringuid.

Arvatakse, et toodangu suurendamine maailmas võib toimuda põllumajandusliku maa pinna suurenemise arvel (potentsiaali hinnatakse 4,2 miljardile hektarile, kasutusel praegu 1,5 miljardit hektarit). See tooks aga kaasa keskkonnakahjustused ja suureneva kasvuhoonegaaside emissiooni. Teine võimalus oleks saagikuse suurendamine, aga see eeldab farmerite paremat ligipääsu sisenditele (kvaliteetsed seemned, väetised jms), nende paremaid majandamis- ja kutseoskusi ning niisutatava pindala suurendamist. Jääb siiski ka kartus, et toodangu mahu suurenemist võib hakata takistama globaalne kliimasoojenemine, kui temperatuur tõuseb rohkem kui 2°C. Sellisel juhul oleks oodata ennekõike Aafrikas, Aasias ja Ladina-Ameerikas saakide vähenemist 20-40% võrra ning sagedasemaid looduskatastroofe. Teise ohuna nähakse olukorda, kus energiahinnad tõusevad. Sellisel juhul võib biokütuste tootmine esitada tõsise väljakutse toidu tootmisele ja täielikult muuta traditsioonilist põllumajandusturu süsteemi.

² Riigid, kus saagi ikalduse, looduskatastroofide, impordi katkemise, turustamise häirete, liigsete viljakoristusjärgsete kadude või teistel pakkumisest tingitud põhjustel on varud vähenenud..

³ Riigid, kus enamik elanikkonnast on võimetu muretseda toitu kohalikul turult väga madala sissetuleku, erakordselt kõrgete toidukaupade hindade või võimetuse tõttu liigelda riigi sees.

⁴ Riigid, kus kohalikku toidu nappust põhjustab pagulaste tulv, riigisisest ümberasunute koondumine või piirkonnad kus esineb samaaegselt nii saagi ikaldumine kui ka sügav vaesus.

Teravili

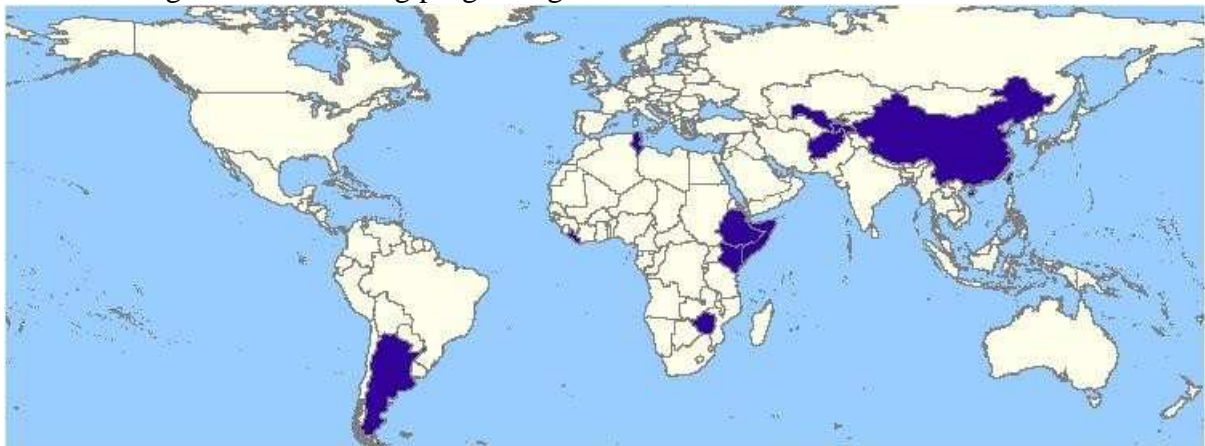
Vaatamata 2008. aasta suurepärasele teraviljasaagile, on hinnad paljudes vaestes riikides endiselt kõrged. 2009. aastaks prognoositakse lisaks aga veel ka teraviljatoodangu mõningast langust. Tingitud on see külvipindade vähenemisest ja ebasoodsatest ilmastikuoludest enamuses peamistest tootjariikidest maailmas.

Taliviljade olukord Euroopas ja USAs on hetkel hea, kuid külvipinnad on vähenenud koos järsult langenud teraviljakasvatuse tulukusega (sisendite hinnad on kallinenud, teravilja kokkuostuhinnad langenud võrreldes eelneva aastaga).

Toodangu langust oodatakse ka madala sissetulekuga ja toidudefitsiidiga riikides. Maisi toodangu langust on ette näha Aafrika lõunaosas, nisu saagikust Aasias vähendab jätkuv põud (pool Hiina talinisupõldudest kannatab põua tõttu, sademeid on vähe ka Indias). Palju sõltub Aasias aga riisi tulevasest saagist.

Lõuna-Ameerikas vähenes põua tõttu nisu toodang 2008. aastal poole võrra ja jätkuv kuivus ohustab ka 2009. aasta saaki.

Joonis 3. Riigid ebasoodsa saagiprognosis 2009. aastaks

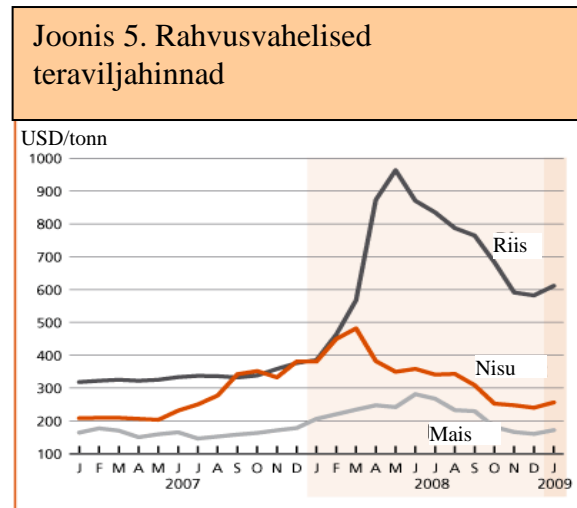
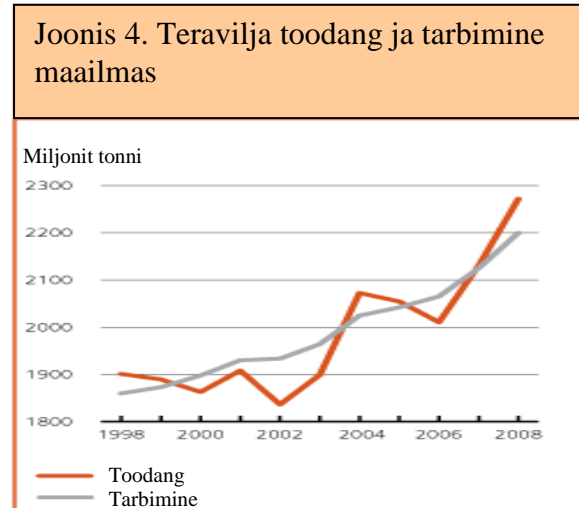

Allikas: FAO

Maailma teraviljavarud on tänu 2008. aasta heale saagile siiski paranenud ja on suurimad alates 2002. aastast. See on küll parandanud nõudmise ja pakkumise vahekorda madala sissetuleku ja toidu defitsiidiga riikides, kuid hinnad on neis riikides endiselt kõrged ja seda vaatamata rahvusvaheliste hindade langusele 2008. aasta teisel poolel. Vaesematel elanikkonnagrupidel on neis riikides toidule ligipääs endiselt raskendatud. Lõuna-Aafrikas ja Kesk-Ameerikas on toiduainete hinnad jätkuvalt tõusnud. Lääne- ja Ida-Aafrika riikides hakkasid hinnad koos uue saagikoristusperioodiga alates eelmise aasta sügisel langema, kuid on nüüdseks püsima jäänud eelmise aasta tasemest tublisti kõrgemal tasemel. Veelgi raskem on neis regionides olukord imporditud riisi ja nisuga, mille hinnad jätkuvalt tõusevad.

Jaanuaris tõusid ka teravilja maailmaturu keskmised hinnad. Nisu hinnad tõusid peamiselt põua tõttu Argentiinas. Saagid jäid oodatust väiksemaks ja valitsus on peatanud ekspordilubade väljastamise. Samuti on raporteeritud talinisu külvipindade vähenemisest Euroopas ja USAs. Maisi hinda kergitab kuivus Lõuna-Ameerikas – Argentiinas ja Brasiilias. Samas avaldab vastupidist mõju maisi hinnale varude suurenemine USAs. Riisi hinna tõusu peamiseks põhjuseks peetakse Tai otsust kõrvaldada turult 4 miljonit tonni riisi paigutades selle riiklikku reservi turuhinnast 20% kõrgema hinnaga.

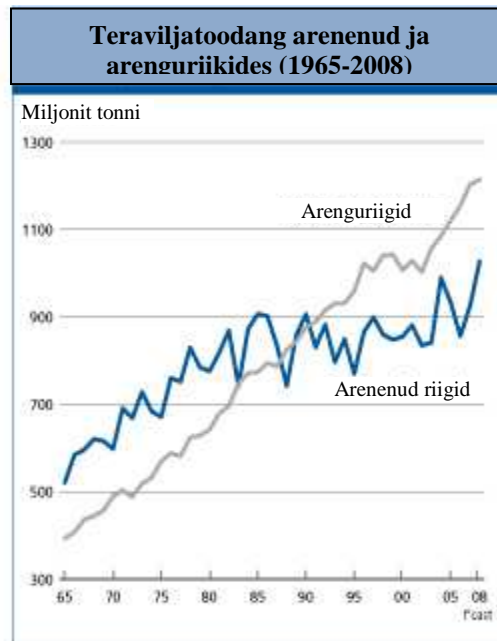
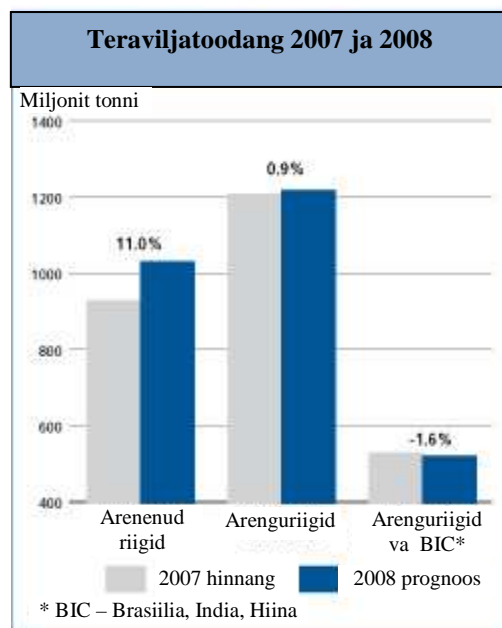
Biokütuste tootmine teraviljast peaks 2008/2009 saagiaastal jätkuvalt tõusma. Oodatakse kokku 104 tonni teravilja kasutamist biokütuste tootmiseks (so +22% võrreldes eelmise saagiaastaga), mis moodustab kokku 4,6% kogu maailma teraviljatoodangust. USAs kasutatakse eeldatavalt biokütuste tootmiseks 93 miljoni tonni teravilja (sellest 91miljonit tonni on mais), mis on 19% rohkem eelneva saagiaasta tasemest. Varasemate prognooside puhul oodati veelgi järsemat biokütuste toodangu tõusu, kuid nafta hinnalangus ja maailma majanduskasvu aeglustumine on siin korrekture teinud.

Allikas: FAO

Tarbimise tõusu võrreldes eelmise perioodiga oodatakse 2008/2009 saagiaastal nii nisu, maisi kui ka riisi puhul. Nisu tarbimise kasvu arvatakse põhjustavat peamiselt nisu laialdasem kasutamine loomasöödana Euroopas, maisi kasutust peaks tõstma biokütuse valmistamise kasv USAs ja riisi tarbimist suurendab ülemaailmne majanduskriis, mis sunnib vaesemaid elanikkonnakihte kallimast toidust loobuma ja tagasi pöörduma riisi juurde.

Joonis 6. Teravilja tootmine arenenud ja arenguriikides

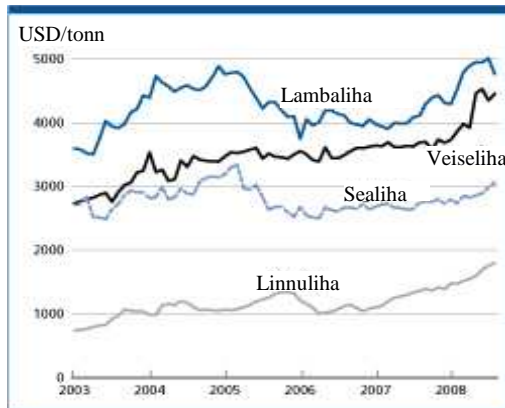

Allikas: FAO

Liha

2008. aasta maailma liha toodangus on oodata tagasiminekut ja seda peamiselt tootmise vähenemise arvel Hiinas, põhjuseks loomade haigused, ebasoodne ilmastik ja looduskatastroofid. 2009. aastaks oodatakse seevastu taas toodangu tõusu, mida toetab jätkuv nõudluse suurenemine Aasia arenevates riikides ja söödakulude langus. Kasv peaks tulema valdavalt arenguriikidest (eriti Aasia, Hiina tootmine taastub) ja oma panuse peaks andma ka Lõuna-Ameerika (EL kuulutas peamised Brasiilia peamised loomaliha tootmispiirkonnad suu- ja sõrataudi vabaks).

Joonis 7. Lamba-, veise-, sea- ja linnuliha maailmaturu hinnad

Allikas: FAO

Liha hinnad maailmaturul tõusid 2008. aasta augustini ja septembris toimus langus, kuid hinnatase jäi kõrgemaks kui eelmisel aastal samal ajal.

2009. aastal oodatakse liha mõningast tarbimise kasvu maailmas ja seda ennekõike nõudluse kasvu tõttu arenguriikides, kes peaks oma nõudlust lisaks omatoodangule rahuldama ka odavate lihatoodete impordiga.

Piim

Piimatoodete tormiline hinnatõus maailmaturul lõppes novembris 2007. 2008. aasta esimeses pooles kaotasid hinnas kõik piimatooted, kõige rohkem aga kõrge proteiinisaldusega piimatooted (lõssipulbri hind langes võrreldes on tipphinnaga 2007. aastal 41%, täispiimapulbri hind vastavalt 34%, võid hind seevastu ainult 19% ja juustu hind 20%). Kuna samal ajal tõusid ka tootmiskulud (eriti just teravilja baasil söödetaivate karjade puhul), siis muutus tootmise kasumlikkus negatiivseks. Lootust maailmaturu piimahindade languse pidurdumiseks on novembris avaldatud FAO prognoosi kohaselt kõige varem mais 2009. Piimahindu hoiavad all suurenenud pakkumine, nõrgenenud nõudlus (ülemaailmne majanduskriis) ja USA dollari kallinemine. Arvatakse, et nõudlust Aasia turgudel vähendas teataval määral ka Hiina melamiini skandaal, mis tekitas tarbijates kahtlusi piimatoodete ohutuse osas. Kardetakse, et piimatoodete subsideerimine EL poolt võib kiirendada hinnalangust maailmaturul, sest teised riigid püüavad subsideeritud toodete hindadega võistelda.

Joonis 8. FAO valitud piimatoodete rahvusvaheliste hindade indeks (1998-2000=100)

Indeks lähtub representatiivsete rahvusvaheliselt kaubeldavate piimatoodete kaubanduse mahuga kaalutud keskmisest

Prognoositakse maailma piimatootmise mahu kasvu aeglustumist. Toodang peaks suurenema 2008. aastal vaid 2,2% (so 693 miljoni tonnini) ja 2009. aastal veel 2,5% võrra (so 710 miljoni tonnini), mis peegeldab toodangumahtude kasvu Aasias ja Lõuna-Ameerikas.

Aasias oodatakse 2008. aastal piimatoodangu kasvuks vaid 3,5%. Varasemast aeglasemat kasvu põhjustab tootmismahude kasvu järsk aeglustumine Hiinas – kasv vaid 5-6% varasema 20%-lise aastase keskmise kasvu asemel. Kasvu aeglustumine peegeldab suurenevaid piiranguid tootmise edasisele kasvule. Need on seotud põhiliselt vee ja sööda varude piiratusega aga teisalt on tootmisbaas Hiinas juba ka tohutult kasvanud. Hiina on maailmas

toodangu mahult hetkel neljandal kohal. Suurenev siseturu nõudlus ja aeglustuv tootmismahude kasv võib tulevikus maailma piimaturgu oluliselt mõjutama hakata - impordi kasv võib olla märkimisväärne. Muude peamiste Aasia piimatootjate puhul oodatakse tugevat toodangu mahu kasvu – Indias traditsioonilist 3% kasvu ja Pakistanis tavapärasest veidi kiiremat kasvu ligi 6% nii 2008. kui 2009. aastal.

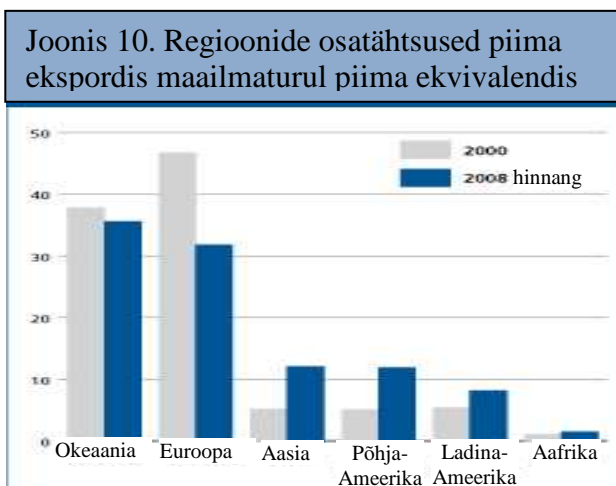
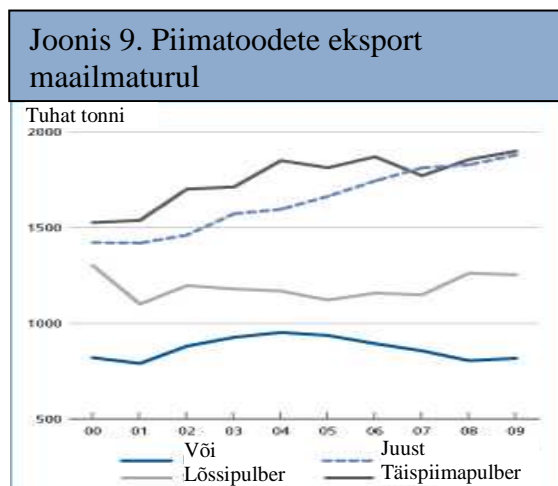
Lõuna-Ameerika on kõige kiiremini kasva toodanguga regioon maailmas. Argentiinas oodatakse 2008. aastal 5%-list kasvu. Argentiinas on kasvu pidurdavaks faktoriks ulatuslikud ekspordimaksud piimatoodetele, mille eesmärk on hoida siseturu hindu madalal tasemel. See poliitika põhjustas nõrkinud farmerite streike ja blokaade 2008. aasta alguses. Brasiilia kasvuks eeldatakse 8%, Uruguais 1,2%. Mujal Ladina-Ameerikas, Kariibi piirkonnas ja Mehhikos pidurdavad tootmise kasvu kõrged söödahinnad ja kohaliku sööda puudus.

Aafrikas on kõrgetele hindadele reageerimine olnud aeglane ja seega on ka eeldatav toodangu mahu kasv väga tagasihoidlik – vaid 1% 2008. aastal. Kiiremini kasvab tootmine siiski Lõuna-Aafrikas ja Alžeerias – 3%. Keenias on tootmine rahutuste tõttu olnud häiritud, kuid peaks jääma samale tasemele 2007. aastaga võrreldes.

Põhja-Ameerikas on USA piimandussektor atraktiivsetele hindadele jõuliselt reageerinud. 2008. aasta kasvuks oodatakse 2,2%, mis on esialgselt ootusest siiski nõrgem, sest kasumlikkus on söödahindade tõusu tõttu vähenenud ja kaasa toonud suurema loomade karjast väljapraakimise. USA dollari tugevnemine on samuti nõrgendanud USA tööstuste konkurentsivõimet rahvusvahelistel turgudel. Siiski oodatakse USA piimatoodete ekspordi kasvuks tervelt 50%. Kanada toodang peaks jääma 2007. aastaga samale tasemele.

Euroopas kiirenes tootmismahu kasv EL riikides 2008. aasta alguses vastusena eelneva aasta hinnatõusule ja tootmiskvootide suurenemisele, kuid aasta teisest poolest hoog rauges. Kokku oodatakse 2008. aasta kasvuks 1%-i. Ka 2009. aasta kasvu prognoositakse 1% piiresse, kui tegelik kasv sõltub hindade arengust. Ukrainas oodatakse toodangu vähenemist, sest eksport Venemaale on takistatud probleemide tõttu tööstustes. Valgevene kasvatab eeldatavalt mahtu 4% võrra. Olles küll suhteliselt väike tootja, on Valgevene siiski lokaalselt oluline eksportöör. Kõrgete söödahindade tõttu jääb toodangumahu kasv Venemaal esialgselt oodatust nõrgemaks, kasvaks prognoositakse vaid 1,5%.

Austraalias ja Uus-Meremaal oli aastatel 2007-2008 raskusi hinnatõusule reageerimisega, sest ilmastikuolud ei olnud tootmiseks soodsad. Nüüd viimaks on Austraalia tootmismahud kasvamas esmakordselt viimase nelja aasta jooksul, jäädes aga siiski veel tervelt 19% alla oma maksimumtaseme 2001/2002 turustusaastal. Ka Uus-Meremaal oodatakse toodangu kasvu (~8%), mis peaks aitama riigil taastada kahanenud varusid ja suurendama riigi piimatoodete ekspordivõimalusi.

Allikas: FAO

Tabel 1. Maailma piimaturu ülevaade

	2007	2008 <i>hinnanguline.</i>	2009 <i>prognoos</i>	Muutus 2009/2008
MAAILMA BILANSS	<i>Miljonit tonni piima ekvivalendis</i>			%
PIIMATOODANG KOKKU	677.7	692.7	709.7	2.5
Lössipulber (<i>SMP</i>)	24.1	24.6	25.0	1.6
Täispiimapulber (<i>WMP</i>)	22.0	23.5	24.0	2.2
Või	61.4	63.3	64.5	1.9
Juust	84.2	85.4	83.3	-2.5
Muud tooted	486.1	495.9	512.9	3.4
Kaubavahetus kokku	39.3	40.4	41.0	1.6
NÕUDLUSE JA PAKKUMISE INDIKAATORID				
Tarbimine inimese kohta (<i>kg/aastas</i>):				
Maailm	102.6	103.8	105.1	1.3
Arenenud riigid	245.4	246.9	249.6	1.1
Arenguriigid	64.0	65.5	66.9	2.1
Kaubavahetuse osatähtsus toodangus (%)	5.8	5.8	5.8	
FAO piimahinna indeks	2006	2007	2008	01.-09.08/ 01.-09.07 (%)
(1998-2000=100)	138	247	262*	14

* Jaan.-sept. 2008

Allikas: FAO

Tabel 2. Peamised piimatoodete eksportöörid (tuhat tonni)

	2007	2008 (<i>Esialgne</i>)	2009 (<i>Prognoos</i>)
TÄISPIIMAPULBER			
Maailm kokku	1 772	1 856	1 900
Uus-Meremaa	678	688	710
Euroopa Liit *	362	432	440
Argentiina	102	110	115
Austraalia	116	107	114
LÖSSIPULBER			
Maailm kokku	1 150	1 263	1 254
USA	255	400	450
Uus-Meremaa	282	257	231
Euroopa Liit *	196	190	141
Austraalia	134	112	108
VÕI			
Maailm kokku	857	806	818
Uus-Meremaa	360	334	340
Euroopa Liit *	210	150	135
Austraalia	66	56	48
Valgevene	50	55	60
JUUST			
Maailm kokku	1 813	1 829	1 880
Euroopa Liit *	595	570	551
Uus-Meremaa	310	310	320
Austraalia	218	211	220
Valgevene	92	101	110

* Kaubavahetus EL liimesriikide vahel ei ole arvesse võetud.

Allikas: FAO